

Sağlık Haberlerinin Üretim Sürecinde Cinsiyetçiliğe Neden Olan Pratikler

Aydın Kaymak*

Öz

Çalışmanın temel amacı sağlık haberlerinin üretim sürecinde cinsiyetçi inşalara neden olan pratiklerin neler olduğunu ortaya koymaktadır. Bu amaç doğrultusunda "Sağlık haberlerinin üretim sürecinde cinsiyetçiliğe neden olan pratikler nelerdir?" şeklindeki sorunun cevabı aranmaktadır. Bu kapsamda İstanbul, Ankara ve İzmir illerinde, ulusal basında çeşitli gazetelerde aktif şekilde sağlık muhabiri olarak görev yapan veya daha önce sağlık muhabiri olarak görev yapmış sekiz muhabir araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Çalışmada sağlık haberlerinin üretim aşamasında cinsiyetçi uygulama ve bakış açılarının tespiti amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla derinlemesine görüşme tekniği uygulanmıştır. Çalışma sonucunda çerçeveleme, seçme, biçimlendirme gibi haber üretim pratikleri ve gazetecilik meslek anlayışı, ideolojik yönelimler, sosyal, kültürel anlayışlar, medya organının yayın politikası gibi unsurların haber üretiminde cinsiyetçi yönelimlere yol açtığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca sağlık haberlerinin ve görsellerin seçiminde ilginçlik ve ilgi çekicilik unsurlarının baskın rol oynadığı, haberlerde kadın sağlığına yeterince yer verilmediği, kaynak seçiminde kaynağın cinsiyetinin dikkate alınmadığı, bunun yerine kaynağın uzmanlığına odaklanıldığı, sağlık alanında yeterince uzman muhabir kullanılmadığı, haberlerde eşitlikçi dil kullanımına dikkat edilmediği, medyada sağlık haberlerine yeterince yer verilmediği bulgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: sağlık haberleri, haber üretim süreci, cinsiyetçilik, toplumsal cinsiyet, sağlık ve cinsiyetçilik

* Dr., Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Mezun)
aydinkaymak8484@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8534-9516

Practices that Cause Sexism in the Production Process of Health News

ABSTRACT

The aim of the study is to reveal the practices that cause sexist structures to emerge in the production process of health news. For this purpose, the answer to the question "What are the practices that cause sexism in the production process of health news?" is being sought. The sample of the study consists of eight reporters who are either actively working as health reporters in various newspapers in the national press or who have previously worked as health reporters in the Istanbul, Ankara and Izmir provinces in this context. As a result of the study, it was found that in the selection of health news and images, the elements of relevance and being interesting played a dominant role, that there was not enough coverage of women's health in the news, the gender of the source did not play a role in the process of selecting a source, but rather it was focused on the specialty of the source, that expert reporters were not used enough in the field of health, that there was no attention paid to the use of egalitarian language in the news and that there was not enough coverage of health news in the media.

Keywords: health news, news production process, sexism, gender, health and sexism

Extended Abstract

The main purpose of the study is to reveal the practices that cause sexist actions in the production process of health news. For this purpose, we seek for the answer to the question “What are the practices that cause sexism in the production process of health news?”. The sample of the study consists of eight reporters who have worked for various national newspapers or previously worked as health reporters. In-depth interview technique is used in the study. In the study, the data are obtained in the form of individual interviews through a semi-structured interview form. The prepared interview form consists of 9 questions in total. These questions are: “What are the news production practices that cause gender inequality in health news?”, “What are the factors that affect the selection of health news?”, “Within the framework of which news values are health news selected?”, “Which elements are taken into account in the shaping of health news?”, “Which factors are taken into consideration when using photographs in health news?”, “Why are photographs of women generally used in health news?”, “Do you think women’s health is adequately covered in health news? Or can women be the subject of health news on limited issues?”, “Which factors are taken into consideration in the selection of sources in health news?”, “According to the subject of the news (for example, in a news about women’s health), is the gender of the source and the field of expertise taken into account?”, “Is a reporter who is an expert in the field of health journalism employed?”, “Is there any training on gender issues for reporters?”, “Is the language used in health news standardized with an egalitarian approach? In this context, is there any sensitivity towards the prevention of sexist language use?”, “How much is included in the health news on the first page?”, “Under what conditions can a health news take place on the first page?”.

In the study, the data stored as audio recordings during the interview are summarized and interpreted on the basis of the questions prepared in advance through the descriptive analysis technique. In line with the requests of the interviewed reporters in the study, the names of the reporters and the institutions they work for are kept confidential. As a result of the study, it is seen that the sexist approaches in health news are a general mentality issue or structure problem of which news producers being a part, rather than news production practices. In the study, it is understood that expert reporters are employed in health journalism and that there is no training on gender issues for reporters. On the other hand, as a result of the interviews, it is revealed that health news is not given enough importance in general. As a result of the interview, it is seen that the concepts of interestingness and attractiveness are crucial in the selection of health news. While the reporters say that there should be impartiality and objectivity in health news, they also express that this is not possible especially in the context of gender equality. In the interview, it has been observed that the photographs used in the health news are especially interesting, the

female body is more aesthetic, the news content is conveyed more aesthetically with the photo of the woman, and the photos of women increase the readability of the health news. In the interview, it is concluded that women's health is generally discussed within the framework of limited issues such as beauty, aesthetics, motherhood, pregnancy, and therefore, women's health is not given sufficient importance. In addition, as a result of the interview, it is concluded that the employment of expert reporters in the field of health journalism does not get enough attention, and the field of health journalism has been seen as an area where youngsters become experienced. This is an important problem in the field of health journalism, as well as in combating sexist understandings in health news. Another remarkable result in the interview is that no attention is paid to the use of an egalitarian language in health news. Another finding obtained as a result of the interview is that health news is not usually included on the first page, they can usually be included in the inside, back pages or special appendices, and even health news is sometimes included in the appendices with magazine content.

Giriş¹

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de geçmişten bugüne tartışılmalı bir olgu olmuştur ve bu olgu birçok alanda olduğu gibi kadınları sağlık alanında da olumsuz yönde etkilemektedir. Sağlık hakkının kullanımı, sağlık hizmetlerine erişim gibi son derece önemli konularda etkisini gösteren cinsiyet eşitsizliği bu bağlamda kadınlar açısından önemli bir risk kaynağıdır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kadın kimliği bağlamında sorgulandığı alanlardan birisi de sağlık haberleridir. Son yıllarda medyada, sağlık alanındaki gelişmelere ve insanların sağlık haberlerine olan ilgisine paralel olarak sağlık haberlerinin sayısında bir artış yaşanmıştır. Sağlık konusu bireylerin ilgisini çekmekte dolayısıyla da sağlık haberleri geniş çevrelerce takip edilmektedir. Fakat sağlık haberlerinde cinsiyet eşitliğine duyarlı bakış açısı bu eşitsizliğin sağlık haberleri aracılığıyla pekişmesine neden olmaktadır. Medyanın olay ve olguların tanımlanmasında ve anlamlandırılmasında önemli bir rol oynadığı düşünüldüğünde, sağlık haberlerinin üretim sürecinde toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bir yaklaşımın olması gerektiği oldukça önemlidir.

Sağlık haberlerinde kadınların nasıl temsil edildiği ve bu temsilin toplumsal cinsiyet olgusuyla ilişkisini ele alan az sayıda da olsa çalışma bulunmaktadır (Demez, 2012; Şenol Aydın, 2016; Küçük Durur ve Kaymak, 2018; Kurban, 2018). Fakat sağlık haberlerinin üretim sürecinde cinsiyetçi inşalara neden olan pratiklerin neler olduğuna yönelik çalışmalar yok denecek kadar azdır. Bu bağlamda sağlık haberlerinin üretim sürecinde cinsiyetçi inşalara neden olan pratikleri tespit etmek bu çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Bu amaçla çalışmada “Sağlık haberlerinin üretim sürecinde cinsiyetçiliğe neden olan pratikler nelerdir?” şeklindeki sorunun cevabı aranmaktadır. Çalışmada sağlık haberlerinin üretim aşamasında cinsiyetçi uygulama ve bakış açılarının tespiti amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla derinlemesine görüşme tekniği uygulanmıştır. Belirlenen muhabirlerle çevrimiçi görüşmeler yapılmış ve bunlar kayıt altına alınmıştır. Muhabirlerden oluşan örneklem, olasılığa dayalı olmayan örnekleme türlerinden kartopu örnekleme tekniğiyle belirlenmiştir. Bu bağlamda İstanbul, Ankara ve İzmir illerinde, ulusal basında farklı gazetelerde görev yapan sekiz muhabir araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

Araştırmada veriler araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu yolu ile bireysel görüşme ile toplanmıştır. Bu süreçte söz konusu sekiz muhabire e-posta gönderilerek araştırma konusu ile ilgili bilgilendirilmiş ve randevu talep edilmiştir. Belirlenen gün ve saatte muhabirlerle Skype üzerinden ayrı ayrı görüntülü görüşmeler yapılmış ve bu görüşmeler kayıt altına alınarak daha sonra

¹ Bu çalışma Doç. Dr. Elif Küçük Durur danışmanlığında hazırlanan ve 12/01/2022 tarihinde Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından kabul edilen “Sağlık Haberlerinde Kadın Temsili (Posta, Hürriyet ve Sabah Gazeteleri Örneği), Sağlık Haberlerinin Üretim ve Tüketiminde Toplumsal Cinsiyet Düzeyi” başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

bilgisayar ortamında deşifre edilmiştir. Yapılan literatür taramasında konuyla direk bağlantılı olarak yalnızca Şenol Aydın'ın (2016) çalışmasında dört sağlık muhabiri ve iki haber editörüyle yapmış olduğu mülakata rastlanmıştır. İlgili çalışmaların çok sınırlı olması dikkate alındığında bu çalışmanın literatüre bir katkı sağlayacağı düşünülmekte ve çalışmayla sağlık haberlerinin üretim sürecinde cinsiyetçi anlayışlara yol açan pratiklerin ortaya konulması önem taşımaktadır.

Sağlık haberlerinin üretimi yalnızca bir uzmanlık alanı olmayıp, siyasal, toplumsal ve ekonomik unsurları içinde barındıran ve bu unsurlarla birlikte ele alınabilecek bir araştırma alanıdır. Bu nedenle, alanında uzman bir gazeteci belirlenen ilke ve kurallara uygun şekilde içerik oluştursa dahi bu içeriğin medyada yer bulma garantisi olmamaktadır. Bu noktada reyting ve tiraj kaygısı temel belirleyici unsurlar olarak ön plana çıkmaktadır (Yıldırım, 2013, s. 390). Bu bağlamda haber üretim sürecinin bütüncül bir bakış açısıyla ele alınması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Medyada kadın temsiliyi konu alan çalışmalarda genellikle kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliği ekseninde haber yapıldığı belirtilmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusu sağlık haberlerinde de söz konusu olabilmektedir. Bu durumda sağlık haberlerinin kim tarafından nasıl hazırlandığı sorusu ortaya çıkmaktadır. Farklı ülke ve sektörlerde toplumsal cinsiyet ve medya üretimi ilişkisine yönelik araştırmaların şu noktalarda birleştiği belirtilmektedir (van Zoonen'den aktaran Altun, Gencel Bek ve Esen Altun, 2007):

Basın ve yayıncılık alanı erkeklerin hâkim olduğu medya endüstrileridir; hiyerarşik olarak basamaklar yükseldikçe kadın çalışan görme olasılığı daha azdır; kadınlar deneyim ve eğitimlerindeki farklılıklara bakılmaksızın iletişimde daha çok ev içi sorumluluklarının bir uzantısı gibi görülebilecek alanlarda çalışırlar; kadın çalışanlar aynı iş için daha az ücretlendirilirler; çoğu kadın, işyerinde erkek meslektaşlarının cinsiyetçi davranışına maruz kalır; işyerlerindeki mekanizmaların eksikliği ve var olan toplumsal değerler nedeniyle anne olanlar için medyada çalışmak ise hep zorlaştırılır. Bu eşitsizliklerin nedenleri ise dolaylı olarak sürdürülen meslekteki ayrımcı pratikler ve karar vericilerin ayrımcı tutumlarıdır (s. 12).

Haber üretim sürecinde genellikle erkek egemen bir yapı olduğu çeşitli akademik çalışmalarda sıklıkla dile getirilen bir konudur. Genel yayın yönetmeni, genel yayın yönetmen yardımcısı, haber müdürleri, yazı işleri müdürleri gibi medya organlarında üst düzey konumda bulunan bireylerin çoğunun erkek olması yönetimde ve yayın politikasında eril bir anlayışın egemen olması anlamına gelmektedir. Her ne kadar cinsiyet eşitliği bakımından yayın politikasını etkileyen sosyal, kültürel, siyasal ve ideolojik faktörler söz konusu olsa da medya organizasyonlarında üst düzey yetkililerin genellikle erkek olmasının da medyada cinsiyet eşitsizliğinin üretilmesinde rol oynadığı söylenebilir. Çalışlar ve Mater (2012) kadın gazetecilerle ilgili şu bilgilere yer vermektedir (s. 171-172):

Türkiye'de gazetecilerin yüzde 30 kadarının kadın olduğu düşünülüyor.

2005'te sarı basın kartı taşıyanlardan sadece yüzde 15,9'u kadın gazetecilerdi. Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin 3080 üyesinin 509'u, Türkiye Gazeteciler Sendikası'nın 2530 üyesinden 520'si kadın gazeteci. Yaygın medya yönetim kademelerinde o kadar az kadın var ki; neredeyse isim isim saymak mümkün. Yaygın medyada genel yayın yönetmeni kadın yok... Kadınların en fazla "yayın danışmanı" ya da "haber koordinatörü" gibi pozisyonlara yükselebildiklerini görüyoruz.

Esasen medyada, diğer alanlarda olduğu gibi, kadınların yükselmesini, en üst konulara gelmesini engelleyen somut bir ayrımcılık bulunmamaktadır. Fakat sistematik bir işleyiş gösteren toplumsal cinsiyet eşitsizliğine sebep olan genel sorunlar medyada da kendini göstermektedir. Bu sebeple kadınların medyada üst düzey görevlere gelmeleri pek nadir görülmektedir (Kuyucu, 2013, s. 40). Genel yayın yönetmeni, yazı işleri müdürü, haber müdürü, editörler, muhabirler haber üretim sürecinde haber mutfağında yer alarak söz konusu medyanın genel yayın politikası ekseninde mesajları seçen, eleyen, reddeden, değişikliğe uğratan ve bu şekilde de enformasyon akışını denetleyen kapı tutucu rolü oynamaktadırlar (Kılıç, 2005, s. 132). Haber akışında kapı tutucular birçok yerde konumlanmıştır. Atılan her önemli adımda kapı tutucular etkin rol oynar. Haberin ayıklandığı sahadan haber servisine, buradan da haber örgütlerine ve son aşamada haberin kamuoyuna aktarılmasına kadar olan geniş bir mecrada yer alırlar. Kapı tutucular tarafından yapılan seçim yalnızca belli bir yöne eğilimin sonucu değildir. Seçim aynı zamanda ekonomik, kültürel ve ideolojik yapıların özelliklerinin de bir sonucudur (Erdoğan ve Alemdar, 2002, s. 89-90). Bu yapı ve işleyiş süreci sağlık haberleri için de söz konusudur. Hangi sağlık haberinin ne şekilde medya organlarında yer alacağını tespit eden ve haberin üretiminde etkin rol oynayan kapı tutucular sağlık haberlerinde yer alan cinsiyetçi inşaların da sorumlularındandır.

Sağlık haberlerinde de diğer haberlerde olduğu gibi cinsiyetçi unsurlar çerçeveleme, öne çıkarma gibi pratikler kullanılarak vurgulanmaktadır. Çerçevelemede, olay, olgu, konu veya kişinin, hedeflendiği biçimde algılanması, olaylar arasında istendik bağlantının kurulması için onun birtakım yönlerinin seçilip öne çıkarılması esastır. Çerçevelemede seçme ve öne çıkarma kadar eleme ve dışarda bırakma da önemlidir. Zira seçim eleme, dışarıda bırakma sürecidir. Olayların belirli biçimlerde çerçevesi, farklı açıklamaları, çözüm önerilerini ve yorumları görünmez kılabilir (Özçetin, 2018, s. 122-123). Örneğin, sağlık haberlerinde bayan, anne gibi ifadelerin seçilmesi kadın ifadesinin dışarıda bırakılması anlamına gelir. Veya sağlık haberlerinde bir kadına yönelik anne, eş gibi vurguların yapılması kadının diğer birçok yönlerinin görünmez kılınması anlamını ihtiva eder. Ya da bir kadın görselinin yarı çıplak şekilde belirli ürün ya da ürünlere gönderme yapılarak ele alınması kadının tüketim kültürü bağlamında ve cinsel kimliğiyle çerçevesi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla bu tür durumlarda kadın tüketim ekseninde ve cinsel kimliğiyle görünür kılınacaktır. Bu tür çerçevelemeler kadını belirli kalıplar, anlamlar, yapılar çerçevesinde anlamlandırmakta diğer birçok

yönden ise görünmez kılmaktadır.

Güç – iktidar ilişkileri doğrultusunda ataerkil bir yapı tarafından içerikleri oluşturulan medyanın kadına bakış açısı da sorunlu bir durum teşkil ediyor. Medyada edilgen, bağımlı, öteki, olarak görülen, çoğu zaman yok sayılan, bedeni nesneleştirilen kadın sistematik ötekileştirmenin ve bağımlı kılınmanın en açık örneğini oluşturmaktadır. Medya organizasyonlarının genelde erkek egemen bir yapı olması ve bu yapının güç, iktidar ilişkileri çerçevesinde şekillenmesi haberlerde cinsiyetçi inşaların daha yoğun şekilde yer almasına neden olmaktadır. Bu nedenle medya organizasyonlarında kadın çalışan sayısının arttırılması, kadınlara da üst düzey görevlerde daha fazla yer verilmesi gerekmektedir. Fakat bu da toplumsal cinsiyete duyarlı habercilik açısından yeterli değildir. Medya organizasyonlarında kadın çalışan sayısının artırılmasının yanında bu kadınların toplumsal cinsiyet konusunda bilinçli ve duyarlı olması da gerekmektedir. Aksi takdirde medya organizasyonlarında kadın sayısının artması pek bir şey ifade etmeyecektir. Bunun yanında özellikle de üst kademelerde yer alan erkek çalışanların da bu konuya bilinçli ve duyarlı bir şekilde yaklaşması gerekmektedir. Dolayısıyla medyada toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle mücadele topyekûn bir mücadeleyi elzem kılmaktadır.

Yöntem

Çalışmanın temel amacı sağlık haberlerinin üretim sürecinde cinsiyetçi inşalara neden olan pratiklerin neler olduğunu ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda “Sağlık haberlerinin üretim sürecinde cinsiyetçiliğe neden olan pratikler nelerdir?” şeklindeki sorunun cevabı aranmaktadır. Çalışmanın örneklemini çeşitli ulusal gazetelerde görev yapan ya da daha önce sağlık muhabiri olarak çalışmış sekiz muhabir oluşturmaktadır. Mesleki kaygılar nedeniyle görüşme yapılan muhabirler isimlerinin gizli tutulmasını istemiş, bu sebeple de çalışmada muhabirlerin isimleri gizli tutulmuştur. Görüşme öncesi gerekli etik kurul onayı alınmıştır. Çalışmada olasılığa dayalı olmayan örneklem türlerinden biri olan ve temel mantığı “tanımlanmış bir evrende bir birimi araştırma ölçütlerine uygun olan belirli özelliklerine göre başlangıç birimi olarak belirlemek ve ardından bu birimle türdeş özelliklere sahip diğer birimlere ulaşma”ya (Taylan, 2015, s. 79) dayanan kartopu örnekleme tekniği kullanılmıştır. Kartopu örnekleme, “araştırmacının bir örnek olayla başladığı, daha sonra o örnek olaydan aldığı bağlantılı ilişkilerle ilgili bilgilere dayanarak başka örnek olaylar belirlediği ve süreci tekrarladığı rastlantısal olmayan bir örneklemdir” (Neuman, 2017, s. 324).

Çalışmada veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu yolu ile bireysel görüşme şeklinde elde edilmiştir. Hazırlanan görüşme formu toplam dokuz sorudan oluşmaktadır. Bu sorular, “Sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yol açan haber üretim pratikleri nelerdir?”, “Sağlık haberlerinin seçiminde etkili olan unsurlar nelerdir? Sağlık haberleri hangi haber değerleri çerçevesinde seçilmektedir?”, “Sağlık

haberlerinin biçimlendirilmesinde hangi unsurlara dikkat edilmektedir?”, “Sağlık haberlerinde fotoğraf kullanılırken hangi unsurlara dikkat edilmektedir? Sağlık haberlerinde neden genellikle kadın fotoğrafları kullanılmaktadır?”, “Sizce sağlık haberlerinde kadın sağlığı konusuna yeterince yer verilmekte midir, yoksa kadınlar sınırlı konularda mı sağlık haberine konu olabilmektedirler?”, “Sağlık haberlerinde kaynak seçiminde hangi unsurlara dikkat edilmektedir, haberin konusuna göre (örneğin kadın sağlığıyla ilgili bir haberde) kaynağın cinsiyeti, uzmanlık alanı dikkate alınmakta mıdır?”, “Sağlık haberciliği alanında uzman muhabir kullanılmakta mıdır? Muhabirlere toplumsal cinsiyet konusunda eğitimler verilmekte midir?”, “Sağlık haberlerinde kullanılan dil eşitlikçi bir anlayışla standardize ediliyor mu? Bu bağlamda cinsiyetçi dil kullanımlarının önlenmesine yönelik bir hassasiyet gösteriliyor mu?”, “Birinci sayfada sağlık haberlerine ne oranda yer verilmektedir, sağlık haberleri genellikle hangi sayfalarda yer alır?” şeklindedir.

Çalışmada derinlemesine görüşme tekniği uygulanmıştır. Sosyal gerçeğin öznesi konumundaki bireylerin herhangi bir konuda tutum, duygu ve düşüncelerini öğrenmeye yönelik birçok araştırma tekniği kullanılmaktadır. Görüşme de bu tekniklerden biridir (Türnüklü, 2000). Görüşmede esas amaç, görüşme yapılan birey ya da bireylerin bir konuya yönelik bakış açılarını, anlam dünyalarını ortaya koymaktır (Millî Eğitim Bakanlığı, 2012, s. 4). Neuman (2017) görüşmeyi, “iki yabancı arasındaki açıkça bir kişinin ötekenden belirli bilgiler elde etmesi amacıyla yürütülen kısa süreli, ikincil toplumsal etkileşim” şeklinde tanımlamaktadır (s. 441). Derinlemesine görüşme ise, “araştırılan konunun bütün boyutlarını kapsayan, daha çok açık uçlu soruların sorulduğu ve detaylı cevapların alınmasına imkân veren, birebir görüşülerek bilgi toplanmasına imkân veren bir veri toplama tekniğidir” (Tekin, 2006, s. 101). Görüşmeler kendi aralarında yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış görüşmeler şeklinde üçe ayrılır. Yapılandırılmış görüşmede soruların tamamı önceden ayarlanmıştır. Bu görüşme türünde her bireye aynı sorular sorulur ve görüşmeye sonradan soru eklenmez. Yapılandırılmamış görüşmelerde görüşme yapılan bireye araştırmanın amacı ya da kendisinden ne beklendiği açıklanarak görüşlerini aktarması istenir. Bu çalışmada esas alınan yarı yapılandırılmış görüşmede ise bazı sorular önceden hazırlanır, bu sorular bireylere sırayla yöneltilir, gerektiğinde ek sorular sorulur (Şimşek, 2015, s. 178).

Bulgular ve Tartışma

Çalışmada görüşme esnasında ses kaydı olarak saklanan veriler, betimsel analiz tekniği yoluyla önceden hazırlanan sorular esas alınarak özetlenerek yorumlanmıştır. Çalışmada görüşme yapılan muhabirlerin istekleri doğrultusunda muhabirlerin isimleri ve çalıştıkları kurumlar gizli tutulmuştur. Muhabirlerin isimleri K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7,

K8 şeklinde kodlanmıştır. Muhabirlerin kolektif kimlikleriyle ilgili bilgiler ise aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Bilgi	Statü	Cinsiyet	Yaş	Eğitim	Çalışma Süresi
Katılımcı 1 (K1)	Muhabir	Erkek	40	Yüksekokul	16
Katılımcı 2 (K2)	Muhabir	Erkek	35	İletişim Fakültesi	10
Katılımcı 3 (K3)	Muhabir	Kadın	33	İletişim Fakültesi	8
Katılımcı 4 (K4)	Muhabir	Kadın	32	Açıköğretim Fakültesi	7
Katılımcı 5 (K5)	Muhabir	Kadın	28	İletişim Fakültesi	6
Katılımcı 6 (K6)	Muhabir	Erkek	28	İletişim Fakültesi	6
Katılımcı 7 (K7)	Muhabir	Kadın	27	İletişim Fakültesi	5
Katılımcı 8 (K8)	Muhabir	Kadın	26	İletişim Fakültesi	3

Tablo 1. Muhabirlerin kolektif kimlikleriyle ilgili bilgiler

Tablodan da anlaşılacağı üzere görüşme yapılan muhabirlerden beşi kadın, üçü erkektir. Bu durum sağlık haberciliği alanının daha çok kadınlara göre olduğu anlayışının bir sonucu ve diğer habercilik alanlarına göre daha kolay görüldüğü şeklinde değerlendirilebilir. Muhabirlerden beşi aktif şekilde muhabirlik yapmaya devam etmektedir. Üç muhabir ise geçmişte sağlık muhabiri olarak çalıştıklarını beyan etmişlerdir. Katılımcıların yaş aralığı 26 – 40'tır. Dört katılımcı yirmili (26, 27, 28, 28), üçü otuzlu (32, 33, 35), biri kırklı (40) yaşlarındadır. Katılımcılardan yedisi fakülte mezunu, bir muhabir ise yüksekokul mezunudur. Altı katılımcı (K2, K3, K5, K6, K7, K8) iletişim fakültesi mezunu, bir katılımcı (K4) Açıköğretim Fakültesi İşletme Bölümü mezunu, bir katılımcı ise (K1) yüksekokul mezunudur. K1'in çalışma süresi on altı, K2'nin çalışma süresi on, K3'ün çalışma süresi sekiz, K4'ün çalışma süreci yedi, K5 ve K6'nın çalışma süreleri altı, K7'nin çalışma süresi beş, K8'in çalışma süresi ise üç yıldır.

Cinsiyetçiliğe yol açan haber üretim pratikleri

Çalışmada katılımcılara ilk olarak "Sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yol açan haber üretim pratikleri nelerdir?" sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya katılımcılardan beşi (K1, K3, K5, K6, K8) özellikle çerçeveleme, seçim, yeniden seçim, ayıklama kavramlarına vurgu yaparak cevap vermişlerdir. K2 kodlu katılımcı bunlara ilave olarak biçimlendirme ve öne çıkarma kavramlarını eklemiştir. K4 ve K7 kodlu katılımcılar özellikle çerçeveleme, eleme ve seçim kavramlarını öne çıkarmışlardır. Ayrıca bütün katılımcılar bu soruya yönelik ortak görüş bildirerek haber üretiminde rol alan kişilerin

anlayışlarının sağlık haberlerinde cinsiyetçi inşalara neden olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcılara göre sağlık haberlerinde cinsiyetçi anlayışlarının yer almasının nedeni bütünüyle bir anlayış sorunudur. K3 kodlu katılımcı bu konuda şunları söylemektedir:

Sağlık muhabirleri diğer muhabirler gibi çeşitli kaynaklardan haber toplar. Bu haberler yayın öncesinde, çeşitli aşamalarda değişikliğe uğrar. Haberin bazı kısımları kırılır, başlık değiştirilir, fotoğraflar arasından seçim yapılır. Aslında haberin her aşamasında muhabirin elde ettiği haber değişikliğe uğrar. Aslında bunlar rutin uygulamalardır. Duruma toplumsal cinsiyet açısından bakıldığında burada esas olan haber üretim süreci değil bu sürece etki eden anlayışlar bütünüdür. Haber tabi ki seçilir, ayklanır, biçimlendirilir. Esas olan bu haberlerin hangi bakış açısıyla biçimlendirildiğidir. Sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyet anlayışının görülmesi de bu durumun bir sonucudur.

Görüşme yapılan muhabirler sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyet anlayışına neden olan haber üretim pratiklerinden ziyade sağlık haberlerinin hangi bakış açısıyla ele alındığı üzerinde durmaktadırlar. Onlara göre söz konusu haber üretim pratikleri değil bu pratiklerin nasıl bir bakış açısıyla değerlendirildiğidir. Bu nokta çok önemlidir. Zira toplumsal cinsiyet olgusu bütünüyle toplumsal ve kültürel dir. Bu olgunun toplumsal ve kültürel olması yaşamı boyunca sosyalizasyon sürecinden geçen bireylerin anlayışlarına yansımaları anlamına gelmektedir. Bireylerin kadın ve erkeğe yönelik anlayışlarının olumlu anlamda değişmesi toplumsal cinsiyet kavramının iyi anlaşılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu noktada da gazete çalışanlarının toplumsal cinsiyet anlayışına yönelik eğitim alması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. K7 kodlu katılımcı seçim konusunda şunları söyleyerek muhabirlerin rolünün sadece haber toplamak olduğunu, esas sorumluluğun ise eşik beklilerinin olduğunu belirtmektedir:

Bir şeyleri seçerken, ayıklarken, çerçevelerken diğer her şeyi dışarıda bırakıyorsunuz. Sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyet eşitliğini gözetmek de dışarıda kalan konulardan birisi. "Seçimi kim yapıyor?" diye sorulacak olursa, aslında seçim eşik beklileri tarafından yapılıyor. Seçim muhabiri aşan bir konu. Muhabir yalnızca haber toplar. Bu konu üzerinde ayrıca durmak gerekiyor. Seçimi yapan eşik beklileri toplumun beklentilerini, kültürünü, anlayışını bu seçime yansıtır.

Bu bağlamda medyada toplumsal cinsiyet anlayışıyla mücadelede yalnızca muhabirlerin değil tüm medya çalışanlarının özen göstermesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu noktada da yine medya çalışanlarına yönelik toplumsal cinsiyet konusunda eğitim verilmesi önem kazanmaktadır. K1, K3 ve K8 kodlu katılımcılar haberin çerçevelenmesi, seçiminde haberin kültürle olan ilişkisini ön plana çıkarmaktadırlar. Onlara göre mevcut kültür cinsiyetçi bir ayırım içermekte, kültürden beslenen haber de içeriğinde bu ayırma yer vermektedir. Bu konuda K1 kodlu katılımcı şunları söylemektedir:

Cinsiyetçi ayrımcılık kültürel anlayışın bir parçası. Geleneksel kültürde var olan kadın ve erkek anlayışı haberde de kendini gösteriyor. Hepimiz belli bir kültürden geçiyoruz, o kültürün alışkanlıklarıyla yaşıyoruz.

Haberlerdeki cinsiyetçi bakış açısı da kültürün bir yansıması. Doğru mu? Değil. Esas olan toplumsal cinsiyet konusunda tüm gazete çalışanlarına eğitim verilmesi. Bu konuda eğitim verilirse sağlık haberlerindeki bu sorun da ortadan kalkar.

K8 kodlu katılımcı da haberin kültürle olan ilişkisi bağlamında şu bilgileri aktarmaktadır:

Habere konu bilgi veya olay doğrudan ya da dolaylı olarak kültürle ilişkili olmaktadır. Hangi tür haber olursa olsun içinde kültürel öğeler taşımaktadır. Sağlık haberlerinde de bu gerçek söz konusudur. Cinsiyetçi anlayış da kültürel bakış açısının bir yansıması. Dolayısıyla da bu bakış açısı haberin içeriğinde güçlü bir şekilde yer alabiliyor. Aslında bir bilgi ya da olay habercilik süzgecinden geçtiği gibi ait olduğu kültürün süzgecinden de geçmekte...

Özet olarak sorulan soruya, katılımcıların verdiği cevaplar analiz edildiğinde sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyet anlayışının yer almasında öne çıkarma, biçimlendirme, ayıklama, seçim, yeniden seçim kavramları ön plana çıkmaktadır. Ayrıca sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyet anlayışının kültür odaklı olduğu bu durumun da haberlerde cinsiyetçi inşaların yer almasına neden olduğu belirtilmektedir. Toplumsal cinsiyet anlayışının kültürel bir olgu olması dikkate alındığında cinsiyetçi anlayışlarla mücadelenin yalnızca medya değil siyasi, toplumsal bütün alanların dâhil olduğu topyekûn bir mücadelenin yürütülmesi gerektiğini göstermektedir.

Sağlık haberlerinin seçimi

Araştırmada muhabirleri ikinci olarak, “Sağlık haberlerinin seçiminde etkili olan unsurlar nelerdir?”, “Sağlık haberleri hangi haber değerleri çerçevesinde seçilmektedir?” soruları yöneltilmiştir. İlk soruya muhabirlerin tamamı ortak görüş bildirerek medyanın yayın anlayışı şeklinde yanıtlamışlardır. Bu soruya K1, K5, K8 kodlu katılımcılar ortak görüş bildirerek “sosyal ve kültürel anlayışlar” şeklinde cevap vermişlerdir. Onlara göre sosyal ve kültürel anlayışları yansıtan haber bu anlayışlardan bağımsız olamaz. Bu durum tartışmaya açıktır. Zira toplumsal cinsiyet anlayışının temelini de sosyal ve kültürel anlayışlar oluşturmaktadır. Değişim ve dönüşüm potansiyeli barındıran bu kavramların kadınlar açısından muhteva ettiği olumsuz anlamlar medyanın aracılığıyla olumlu anlamda yön değiştirebilir. Medya sosyal ve kültürel anlayışların taşıyıcısı olabilir. Önemli olan medyanın bu misyonu halkın ortak yararını esas olarak yerine getirmesidir. Halkın ortak yararını barındırmayan anlayışların medya yoluyla pekiştirilmesi toplumsal cinsiyetle mücadele açısından kabul edilemez bir durumdur.

Soruya K2, K3, K5, K6 kodlu katılımcılar gazetecilik meslek anlayışlarını esas alarak cevap vermişlerdir. Bu durum gazetecilik meslek anlayışlarının toplumsal cinsiyete duyarlı bir bakış açısıyla şekillendirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu noktada

da gazete çalışanlarına yönelik toplumsal cinsiyet konusunda eğitim verilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. K1, K2, K4, K7, K8 kodlu katılımcılar ideolojik yönelimlerin de sağlık haberlerinin seçiminde etkili olduğunu bildirmişlerdir. Kavram itibarıyla dini, siyasi, politik, toplumsal düşünceler bütünü barındıran ideoloji olgusu mutlak ve değişmez kurallar bütünü değildir. Tıpkı sosyal ve kültürel anlayışlar gibi sorgulanmaya ve tartışılmaya açıktır. Dolayısıyla medyadaki ideolojik yönelimlerin toplumsal cinsiyetle mücadele noktasında tartışılması ve sorgulanması büyük önem taşımaktadır.

K1 kodlu katılımcı “Sağlık haberlerinin seçiminde pek çok unsur belirleyici olmakta. Bunlardan biri de reklama olan bağımlılık...” şeklinde cevap vererek sağlık haberlerinin seçiminde reklama olan bağımlılığın da etkili olduğunu belirtmiştir. K1 kodlu katılımcı reklama olan bağımlılığın sağlık haberlerinde kadın bedeninin sömürülmesine yol açtığını vurgulamaktadır. Ona göre sağlık haberlerinde yer alan veya sağlık haberleriyle ilişkilendirilen bir ürün kadın bedeniyle cazip kılınmak istenmektedir. Bu durum kadın bedeninin reklam aracılığıyla sömürülmesi anlamını ihtiva etmektedir. Sağlık haberlerinde reklama yer verilmesi etik bir sorun olduğu gibi bu reklamlar aracılığıyla kadın bedeninin kullanılması bir başka etik sorun oluşturmaktadır. Dolayısıyla sağlık haberlerinde reklam aracılığıyla kadın bedeninin kullanılması çok yönlü etik ihlal anlamına gelmektedir.

İkinci soruya katılımcıların tamamı ortak görüş bildirerek ilgi çekicilik, ilginçlik, haberin anlamlı olması, önemlilik şeklinde cevap vermişlerdir. Bunlara ek olarak K7 kodlu katılımcı “kültürel ve sosyal yakınlık”, K2 kodlu katılımcı “sağlık haberinin anlamlı olması” şeklinde görüş bildirmişlerdir. K5 kodlu katılımcı sağlık haberinde olumsuz bir durumun olmasının da önemli olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların tamamı özellikle ilgi çekicilik ve ilginçliğin sağlık haberlerinin seçiminden önemli rol oynadığı üzerinde durmuş ve bu haber değerleri bağlamında seçilen haberlerin ister istemez toplumsal cinsiyet anlayışını yansıttığını ifade etmişlerdir. K4 kodlu katılımcı bu konuda şunları söylemektedir:

İlgincilik ve ilgi çekiciliğin sağlık haberlerinin seçiminde ön planda olması o haberin magazin bir içerik kazanması anlamına da gelir. Sağlık haberlerine magazin öğelerin girmesi o haberin ciddiyetinin bozulması anlamına gelir. Bu tür haberlerde bol bol fotoğraflar kullanılır. Kullanılan fotoğrafların birçoğu da yarı çıplak kadın görüntüsü içerir. Bu haberlerde güzelliğe, zayıflığa, estetiğe vurgu çok görülür. Bu tür haberlerde de görüleceği gibi cinsiyetçi anlayışlar ön plandadır.

K2 kodlu katılımcı “Aslında halk ilgi çekici haberleri okumak istiyor, böyle haberlere yöneliyor. İki cins arasındaki kültürel benzerlik ve farklılıklar da ilgi çeken bir nokta.” diyerek sağlık haberlerinin seçiminde önemli rol oynayan ilginçlik ve ilgi çekicilik unsurlarının halkın isteği doğrultusunda haberlerde rol oynadığını belirtmekte, bir bakıma sağlık haberlerinde yer alan toplumsal cinsiyet anlayışını olumlayıcı yaklaşım sergilemektedir. Sağlık haberlerinin seçim aşamasında ilgi çekicilik ve ilginçlik

kavramlarının ön planda olması sağlık olgusunun özüne aykırı olmasının yanında sağlık haberlerinde cinsiyeti inşaların yer almasına da yol açmaktadır. Burada esas olan sağlık haberlerinin, sağlık konusunda çeşitli bilgilerin, yeni gelişmelerin hedef kitleye en doğru, yansız bir şekilde aktarılmıştır. Sağlık haberlerinde ilgi çekicilik ve ilginçlik unsurlarının başlıca rol oynaması sağlık haberlerinin temel işlevlerini yerine getirememesine neden olabilir.

Sağlık haberlerinin biçimlendirilmesinde dikkat edilen unsurlar

Araştırmada üçüncü olarak katılımcılara “Sağlık haberlerinin biçimlendirilmesinde hangi unsurlara dikkat edilmektedir?” sorusu sorulmuştur. Katılımcılar bu soruya, teknik kelimelerin mümkün olduğu kadar az kullanılması (K1, K2, K4, K5, K8), çok uzun cümleler kullanılmaması (K1, K2, K3, K4, K5, K7), haberde belirgin noktaların ön plana çıkarılması (K1, K3, K6, K7, K8), anlaşılır ve açık dil kullanılması (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8), sağlık haberinin ilgi çekebilmesi açısından görsel malzeme kullanımı (K2, K3, K5, K8), görsel malzemenin haberin içeriğiyle uyumlu olması (K7, K8), sıfat kullanırken dikkatli olunması (K1, K2, K3, K5, K6, K8), haberde herhangi bir kişi ya da grubu rencide edip küçük düşüren ifade kullanılmaması (K1, K2, K3, K5, K7, K8) şeklinde habercilik açısından bilinen cevaplar vermişlerdir. Bu cevapların dışında katılımcılar sağlık haberlerinde nesnelliğe büyük önem verilmesi gerektiği şeklinde görüş bildirirken, bilhassa cinsiyetçi anlayış bağlamında bunun çok da mümkün olmadığını aktarmışlardır.

K2 kodlu katılımcı “Bir haberi biçimlendirirken etik ilkelere özellikle dikkat etmek gerekir. Toplumsal cinsiyet eşitliği de aslında gözetilmesi gereken bir etik ilke. Ama uyuluyor mu? Bence uyulmuyor. Bu anlamda sağlık haberlerinin tarafsızlık ve nesnelliğine de gölge düşüyor.” şeklinde görüş bildirmiştir. K5 kodlu katılımcı ise etik ilkelere uyulmamasının hukuk kurallarının ihlali olduğu gibi bir yaptırımının olmamasına dair şu vurgusu önemlidir:

Haberin biçimlendirilmesinde teknik kelimeleri mümkün mertebe az kullanmak, açık, anlaşılır dil kullanımı, çok uzun dil kullanmamak, görsel malzeme kullanmak gibi klasik ve bilinen ilkeler kullanılır. Bunların dışında da uyulması gerekli kurallar vardır. Mesela etik değerlere uygunluk olmalıdır. Ya da seçilen bir görselin hukuka aykırı olmaması gerekir. Yani biri o görsel için size dava açmamalı. İşin hukuksal boyutuna açıkçası etik boyutundan daha çok özen gösterilir her zaman. Niye? Çünkü hukuk kurallarına aykırı davranırsanız bir yaptırımla karşılaşsınız. Ama etik öyle değil. Etik kuralların ihlali bazen çok fazla umursanmıyor. Bu durumu toplumsal cinsiyet açısından değerlendirsek, esasen cinsiyet eşitliği de insani bir değer, etik ilke. Bir gazeteci haberlerde ayrımcılık yapamaz. Bu çeşitli ilke ve kurallarla sabittir. Ama konu toplumsal cinsiyet ayrımcılığı olunca durum maalesef öyle olmuyor. Sağlık haberlerinde bu durumu açıkça görebilirsiniz. Keskin bir cinsiyetçi ayrımcılık söz konusu. Özellikle görsellerde. Açıkçası bu konuda ben gerek sağlık

haberlerinde gerek de diğer haberlerde sıkı bir denetim olması gerektiğini düşünüyorum. Bu denetimin de gazetenin kendi bünyesindeki kişiler tarafından yapılması gerektiğini düşünüyorum. Sorun bence kaynağında çözülür. Zaten biçimlendirmeyi yapanlar sorunun kaynağını teşkil ediyor.

Bu bağlamda bir denetim ve yaptırımın olması sorunun çözümünde önemli bir rol oynayacaktır. Öte yandan K5 kodlu katılımcının sağlık haberlerinde biçimlendirmeyi yapan bireylerin sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyet anlayışına yol açtığını vurgulaması bu bireylere yönelik eğitim verilmesi gerekliliğini ortaya koymasından önem taşımaktadır. Sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin gözetilmesi açısından bu haberlerin tarafsız, nesnel, cinsiyetçi anlayıştan uzak bir hassasiyetle hazırlanması gerekliliği açıktır. Bu durum tüm katılımcılar tarafından dile getirilmektedir. Sağlık haberlerinin bu çerçevede hazırlanması hem sağlık hem de haber kavramlarının içerdiği anlamsal değerlerin vücut bulması açısından son derece önemlidir. Bu şekilde sağlık haberleri cinsiyetçi anlayışlarla mücadeleye önemli bir katkı sağlar. Aksi durumda sağlık ve haber olgularının kapsadığı anlamlar amacına ulaşamadığı gibi, sağlık haberleri cinsiyetçi eşitsizlikleri pekiştiren bir vasıta haline gelecektir.

Fotoğraf kullanımında dikkat edilen unsurlar

Araştırmada katılımcılara dördüncü olarak “Sağlık haberlerinde fotoğraf kullanılırken hangi unsurlara dikkat edilmektedir? Sağlık haberlerinde neden genellikle kadın fotoğrafları kullanılmaktadır?” şeklinde sorular yöneltilmiştir. Bu sorulara ilişkin katılımcılar fotoğrafın haberin içeriğiyle uyumlu olması (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8), haber hakkında bilgi içermesi (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8), haberi desteklemesi ve güçlendirmesi (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8), fotoğrafın doğal olması (K5) gerekliliği şeklinde büyük çoğunlukla ortak görüş bildirmişlerdir. Bunun yanı sıra katılımcıların tamamı fotoğrafın özellikle ilgi çekici olmasına özen gösterildiğini belirtmektedir. Ayrıca sağlık haberlerinde kullanılan fotoğrafların konuya göre değişiklik gösterdiği söylenmektedir (K1, K3, K4, K7, K8). Özellikle güzellik, estetik, beslenme, diyet gibi konularda ideal vücut ölçüsünde olduğu düşünülen kadın fotoğraflarının tercih edildiği tüm katılımcılar tarafından ifade edilmektedir. Bu konuların genellikle kadınların ilgisini çekmesi (K1, K4, K5, K7, K8) ve haberle aktarılmak istenen bilgilerin daha çok kadınlara hitap etmesi (K1, K2, K4, K5, K7, K8) nedeniyle kadın fotoğraflarının kullanıldığı söylenmiştir.

Bu konuların dışında sağlık haberiyle aktarılan bilgilerin kadın fotoğrafı üzerinden daha estetik iletilmesi nedeniyle kadın fotoğraflarının genelde tercih edildiği ifade edilmektedir. K3 kodlu katılımcının bu yorumundan kadın bedeninin estetik bir değer olarak sağlık haberlerinde kullanıldığı ortaya çıkmaktadır. Bu durum kadın bedeninin estetik bir değer olarak metalaştırılması ve kadın kimliğinin silikleştirilmesi anlamına gelmektedir. K3 kodlu katılımcı konuya yönelik şunları söylemektedir:

Sağlık haberlerinde genellikle kadın fotoğraflarının kullanılması aslında haberin konusuyla alakalı bir durum. Sağlık haberlerinde genellikle güzellik, estetik, beslenme, diyet gibi popüler olan ve halkın gündeminden düşmeyen konular işlendiği için ve bu konular da genellikle kadınların ilgisini çektiği için bu tür haberlerde büyük oranda kadın fotoğrafı kullanılır. Diğer sağlık konulu haberlerde de bir prostat haberi gibi erkekleri ilgilendiren haberler hariç, haberin içerdiği bilgiler kadın görseliyle daha estetik aktarılmaktadır. Bu nedenle sağlık haberlerinde kadın fotoğrafı özellikle kullanılır.

K6 kodlu katılımcı ise sağlık haberlerinde büyük oranda kadın görsellerinin kullanılmasını “kadın vücudunun erkeğe nazaran daha estetik olması ve bu nedenle haberin okunurluğunu artırması” şeklinde açıklamaktadır. Bu soruya yönelik katılımcıların verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde, sağlık haberlerinde tercih edilen fotoğrafların özellikle ilgi çekici olmasına dikkat edildiği, kadın bedeninin daha estetik olması ve haber içeriğinin kadın fotoğraflarıyla daha estetik biçimde aktarıldığı, kadın fotoğraflarının sağlık haberinin okunabilirliğini artırdığı sonuçları ortaya çıkmaktadır. Bu bakış açılarının sağlık haberlerinde ister istemez cinsiyetçi anlayışlara neden olacağı açıktır. Zira haber içeriklerinin kadın fotoğrafları aracılığıyla daha estetik aktarılacağı belirtilmesi kadının bedeninin nesneleştirilmesi anlamını taşımaktadır. Böyle bir anlayış kadın kimliğinin silikleşip, bedeninin ön plana çıkmasına neden olacaktır. Ayrıca muhabirlerin bu yöndeki açıklamaları sağlık haberlerinde cinsiyetçi inşalar konusuna yeterince hassasiyet göstermediklerine işaret etmektedir.

Sağlık haberlerinde kadın sağlığı

Araştırmada beşinci olarak katılımcılara “Sizce sağlık haberlerinde kadın sağlığı konusuna yeterince yer verilmekte midir, yoksa kadınlar sınırlı konularda mı sağlık haberine konu olabilmektedirler?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya muhabirlerin verdikleri cevaplar analiz edildiğinde muhabirlerin çoğunlukla benzer görüşler bildirdikleri, kadınların sağlık haberlerinde yeterince yer alamadığı, kadınların genellikle güzellik, estetik, bakım, gebelik, annelik, çocuk bakımı şeklinde sağlık haberlerinde yer alabildiği görülmektedir. Bu soruya K2 kodlu katılımcı şu şekilde cevap vermiştir.

Sağlık esasen çok geniş bir konu potansiyeline sahiptir. Fakat bunun sağlık haberlerine yansımaları sınırlı konular çerçevesinde olmaktadır. Çünkü haberin bir seçim sürecinden geçmesi ve bu süreçte kamuoyunun beklentileri, ilgi çekicilik ve ilginçlik gibi haber değer etmenlerinin baskın rol oynaması, okuyucuların genellikle, özellikle de kadınların, güzellik, estetik, annelik, gebelik gibi kavramlara yönelik ilgisi kadınların sağlık haberinde sınırlı sayıda yer almasına neden olmaktadır.

K2 kodlu katılımcının açıklamaları dikkate alındığında kadınların sağlık haberlerinde yeterli oranda yer alamamasının sebepleri haberin bir seçim süreci olması, ilginçlik ve ilgi çekicilik gibi haber değer etmenleri, kadınların annelik, gebelik, estetik,

güzellik gibi konulara olan ilgisi, kamuoyu beklentileri ön plana çıkmaktadır. Bu bakış açısı medyanın sorumluluğunu dışarıda bırakmaktadır. Bilhassa kadınların sağlık haberlerinde yeterince yer alamamasının sebebi olarak kadınların beklentilerinin bu şekilde olmasının vurgulanması bu olumsuz durumun sorumluluğunun kadınlara yöneltilmesi anlamını ihtiva etmektedir. Bu bakış açısı sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyetle mücadele açısından olumsuz bir anlayıştır.

K7 ve K8 kodlu katılımcılar sağlık haberlerinde cinsiyetçilikle mücadele edilmesinde medyanın da önemine vurgu yaparak, medyanın, kadınların sağlık haberlerinde daha nitelikli ve daha fazla yer almasını temin ederek sağlık haberlerindeki cinsiyetçi inşalarla mücadeleye yönelik büyük bir katkıda bulunabileceğini söylemektedirler. Kadın sağlığına yeterli oranda yer verilmemesi ve kadın sağlığının estetik, güzellik, gebelik, annelik gibi sınırlı konular etrafında basında yer alabilmesi kadın sağlığına yeterince önem verilmediğine işaret etmektedir. Zira kadın sağlığı çok kapsamlı bir olgudur. Kadın sağlığının haberlerde sınırlı konular etrafında ele alınması, kadınların sağlık hakkına erişim hakkının da sınırlandırılması anlamına gelmektedir. Ayrıca toplumsal cinsiyet rol ve kalıplarıyla yakından alakalı annelik, gebelik gibi konulara ağırlık verilmesi kadın sağlığının diğer birçok yönden yok sayılması sağlık haberlerinin toplumsal cinsiyet odaklı bir anlayışla hazırlandığına da işaret etmektedir.

Kaynak seçiminde dikkat edilen unsurlar

Araştırmamanın altıncı sorusu “Sağlık haberlerinde kaynak seçiminde hangi unsurlara dikkat edilmektedir, haberin konusuna göre (örneğin kadın sağlığıyla ilgili bir haberde) kaynağın cinsiyeti, uzmanlık alanı dikkate alınmakta mıdır?” şeklinde düzenlenmiştir. Katılımcıların tamamı kaynak seçiminde kaynağın güvenilir, konusunda uzman olmasına dikkat edildiğini bildirmişlerdir. K1 kodlu katılımcı kaynak seçiminde kaynağın kamuoyu tarafından tanınan, bilinen bir uzman olmasına dikkat edildiğini söylemiştir. Kaynağın cinsiyet ve uzmanlık alanının dikkate alınıp alınmadığı şeklinde soruya katılımcılar ortak görüş bildirerek kaynağın cinsiyetinden çok uzmanlık alanının önemli olduğunu bildirmişlerdir. K4 kodlu katılımcı “Haber kaynağı medya açısından çok önemlidir. Bir sağlık haberinin kaynağının konusunda uzman olması o haberin güvenilir olmasının en önemli göstergesidir. Yani önemli olan kaynağın uzman olması, güvenilir olması bunun dışında kaynağın cinsiyetinin bir önemi yoktur.” şeklinde görüş bildirmiştir.

K6 kodlu katılımcı “Kaynak seçiminde her zaman en önemli görülen unsur kaynağın güvenilirliğidir. Kaynak güvenilir ise cinsiyeti çok da önemli değil.” şeklinde görüş bildirmiştir. K3 kodlu katılımcı ise “Esas olan kaynağın güvenilir, alanında uzman, yetkin biri olmasıdır. Cinsiyet kaynak seçiminde önemli bir unsur değildir.” biçiminde görüş bildirerek cinsiyetin kaynak seçiminde önemli olmadığını söylemiştir. Kadın

sağlığıyla yakından alakalı, kadınları ilgilendiren ve etkileyen sorunların bir kadın uzmanın bilgi ve deneyimleriyle aktarılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Zira kadının sağlığı ve hastalıkları doğrudan kadınları ilgilendirmektedir. Uzmanın kendisinin de bir kadın olmasının kadın sağlığı ve hastalıklarının değerlendirilmesi, açıklanması noktasında, uzmanın kendi deneyimlerini de aktarabileceği dikkate alındığında önemli olduğu değerlendirilmektedir.

Alanında uzman muhabir kullanımı

Araştırmada “Sağlık haberciliği alanında uzman muhabir kullanılmakta mıdır?” ve “Muhabirlere toplumsal cinsiyet konusunda eğitimler verilmekte midir?” soruları diğer soruları oluşturmaktadır. İlk soruya katılımcıların dördü (K1, K4, K5, K7), uzman muhabir kullanıldığı şeklinde görüş bildirirken; diğer dört katılımcı (K2, K3, K6, K8) sağlık alanında çok fazla uzman muhabir kullanılmadığını, sağlık muhabirliğinin muhabirlerin acemilik döneminin atlatıldığı bir alan olarak görüldüğünü belirtmektedir. K8 kodlu katılımcı “Sağlık muhabirleri, genellikle bu alanda faaliyet göstermeye başladıktan sonra alanında uzmanlaşmaktadır.” şeklinde görüş bildirmiştir. K2 kodlu katılımcı ise bu konuda şunları söylemiştir:

Açıkçası sağlık muhabirliği uzmanlık alanı görülmekten ziyade işe yeni başlayan muhabirlerin acemilik dönemini atlattıkları bir alan olarak görülmektedir. Ben bunun örneğini çok gördüm. Yeni muhabir gelir birkaç ay sağlık muhabiri olarak çalışır. Sonra başka bir alana yönlendirilir. Sağlık muhabirliği esasen acemilik atlatılacak bir alan değildir. Bir sağlık muhabirinin tam anlamıyla uzmanlaşması için yıllara ihtiyaç var. Acemi bir sağlık muhabiri sağlık haberinin kalitesini düşürür. Haber kovalarken, röportaj yaparken etkin olamaz; gerekli soruları soramaz, gerekli bilgileri alamaz. Böyle olunca da haber ister istemez sorunlu olur. Toplumsal cinsiyet açısından da sorunlu olur, başka durumlar açısından da.

İkinci soruya ise katılımcıların tamamı ortak görüş bildirerek bu konuda muhabirlere eğitim verilmediği ifade etmişlerdir. K6 kodlu katılımcı kendisinin de kadın olduğunu ifade ederek sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyet konusuna elinden geldiği özeni gösterdiğini belirtmiştir. Sağlık muhabirliği alanı özel uzmanlık gerektiren bir alandır. Bu nedenle de acemiliğin atlatılacağı bir alan olarak düşünülmemelidir. Zira sağlık haberleri çok sayıda kişinin ilgi duyduğu, çok sayıda kişiye ulaşan haberlerdir. Yanlış, eksik bir bilgi bireyleri olumsuz şekilde etkileyebilir. Öte yandan alanında uzman olmayan, sağlık muhabirliğini acemiliğin atlatıldığı bir alan olarak değerlendiren sağlık muhabirinin sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyetle mücadele noktasında hassasiyet göstermesi de beklenemez. Bu nedenle sağlık haberciliğinde alanında uzman ve toplumsal cinsiyet konusunda bilinçli muhabirlerin kullanılması elzemdir.

Sağlık haberlerinde eşitlikçi dil kullanımı

Araştırmada sekizinci olarak katılımcılara “Sağlık haberlerinde kullanılan dil eşitlikçi bir anlayışla standardize ediliyor mu, bu bağlamda cinsiyetçi dil kullanımlarının önlenmesine yönelik bir hassasiyet gösteriliyor mu?” şeklinde soru yöneltilmiştir. Bu soruya katılımcıların üçü (K1, K3, K7) sağlık haberlerinde kullanılan dilin eşitlikçi bir anlayışla kullanılmadığını söylemiştir. İki katılımcı (K5, K8) “Eşitlikçi dil kullanımına çok fazla uyulduğunu düşünmüyorum.” şeklinde cevap vermiştir. K6 kodlu katılımcı “Böyle bir anlayışın olduğunu söylemek zor.” şeklinde cevap vermiştir. K2 kodlu katılımcı “Sağlık haberlerinde kullanılan dilin tam anlamıyla eşitlik içerdiğini düşünmüyorum. Gösterilen hassasiyet yalnızca ortalama durumda.” şeklinde cevap vermiştir. K4 kodlu katılımcı ise sağlık haberlerinde kullanılan dilin olması gerektiği gibi bir eşitlik içermediğini belirterek, “Böyle bir durum olsa idi zaten şimdi sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğini konuşmazdık.” şeklinde görüş bildirmiştir. Katılımcıların verdikleri cevaplar analiz edildiğinde sağlık haberlerinde kullanılan dilin eşitlikçi bir anlayışla standardize edilmediği anlaşılmaktadır.

Sağlık haberlerinde cinsiyetçi dil kullanımlarının önlenmesine yönelik bir hassasiyet gösterilip gösterilmediğine ilişkin ise muhabirler birbirine benzer görüşler bildirerek bu konuya gerekli özenin gösterilmediğini aktarmışlardır. Bu soruya K7 kodlu katılımcı “Türkiye’de sadece sağlık haberciliği alanında değil, yazılan haberlerin çok büyük bir bölümünde cinsiyetçi bir dil hâkim. Eşitlikçi bir anlayışla hareket edilmemektedir.” şeklinde cevap vermiştir. K5 kodlu katılımcı ise şunları söylemiştir:

Bugün birçok haber türünde olduğu gibi sağlık haberlerine de baktığınızda kadının edilgen, bağımlı, zayıf, seksi, çekici, anne gibi toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle alakalı şekilde tasvir edildiğini görmekteyiz. Bu tasvirler görsel kullanımı ve dil kullanımıyla olmaktadır. Ve bu tasvirler kadının toplumsal cinsiyet rol ve kalıplarını anlatmaktadır. Yani toplumun kadından beklediği rolleri, kalıpları. Dolayısıyla cinsiyetçilikle alakalı kültürel bakış açısı dil yoluyla sağlık haberlerinde de tesis edilmektedir.

K3 kodlu katılımcı sağlık haberlerinde dil kullanımıyla ilgili “Açıkçası sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyet anlayışına yönelik dil kullanımına dikkat edildiğini söyleyemem. Bunun da temel sebebinin o haberin okunma kaygısı olduğunu söyleyebilirim.” şeklinde görüş bildirmiştir. K1 kodlu katılımcı ise bu konuda şunları söylemektedir:

Birçok haberde olduğu gibi sağlık haberlerinde de dil kullanımına yeterince özen gösterildiğini söyleyemem. Özellikle de kadınların ilgisini çeken güzellik, diyet, estetik konulu haberlerde güzel, alımlı, çekici, seksi gibi sıfatlar kullanılabilir. Bu sıfatlar kadınların daha çok ilgisini çekiyor. Doğal olarak da haberin okunabilirliğini artırıyor.

Cinsiyetçi anlayışların dil yoluyla sağlık haberlerinde inşa edildiği göz önüne alındığında sağlık haberlerinde eşitlikçi dil kullanımının bu haberlerde yer alan cinsiyetçi anlayışlarla mücadelede büyük önem taşıdığı ortaya çıkmaktadır. Kadının etkenliği,

birey kimliği dil kullanımıyla pasifize edilmekte kadın, sözcük, cümle tercihiyle ikincil, bağımlı, zayıf, düşkün olarak betimlenmektedir. Medyada kadınlara yönelik kullanılan dil kadına bakış açısının bir yansımasıdır. Aynı zamanda kadınlara yönelik seçilen cinsiyetçi sözcük ve cümleler toplumsal cinsiyet anlayışını yansıtan bakış açısının meşru gösterilmesi anlamını da ihtiva eder. Bu sebeple sağlık haberlerinin eşitlikçi bir yapıda standardize edilmesi ve tercih edilen sözcük ve cümlelerin de bu anlayışı yansıtmaması gereklidir.

Sağlık haberlerinin medyada yer alışı sıklığı ve oranı

Araştırmamızın dokuzuncu sorusu “Birinci sayfada sağlık haberlerine ne oranda yer verilmektedir, sağlık haberleri genellikle hangi sayfalarda yer alır?” şeklinde düzenlenmiştir. Sorunun ilk kısmına beş katılımcı (K3, K4, K5, K6, K8), “Genellikle gündem olan konular ilk sayfada yer alır.” şeklinde cevap vermiştir. İki katılımcı (K1, K7), “kitleleri ilgilendiren ve gündem olan konular” şeklinde cevap verirken; K2 kodlu katılımcı “sansasyonel, ilgi çekici ve gündem olan konular” şeklinde cevap vermiştir. K5 kodlu katılımcı bu konuda “Birinci sayfalarda günümüzde yaşadığımız Koronavirüs salgını gibi kitleleri ilgilendiren ve gündem olan konular genellikle yer almaktadır. Onun dışında kalan ve belli bir kesimi ilgilendiren sağlık haberleri sansasyonel olmadığı sürece arka sayfalarda yer bulmaktadır.” şeklinde görüş bildirmiştir.

Sağlık haberlerinin genellikle hangi sayfalarda yer aldığı şeklindeki soruya ise katılımcıların yedisi (K1, K2, K3, K5, K6, K7, K8) “İç sayfalarda, arka sayfada ya da gazetesinin özel eklerinde...” şeklinde cevap vermiştir. K4 kodlu katılımcı ise “İç sayfalarda ya da arka sayfada...” şeklinde görüş bildirmiştir. Bu konuda K3 kodlu katılımcı ise detaylı bir açıklama yapmıştır:

İlk sayfalarda genellikle gündemde olan, sansasyon içeren haberler yer alır. Bunun dışında kalan haberler ya iç sayfalarda ya arka sayfada ya da gazetesinin özel eklerinde yer alır. Sağlık haberleri de genellikle iç sayfada, arka sayfada küçük bir alanda ya da gazetesinin özel eklerinde yer alır. Bazen de sağlık haberlerinin magazinelleştirilmiş olan eklerde yer aldığı görülmektedir. Bu eklerde yer alan sağlık haberleri genellikle güzellik, estetik konulu haberlerdir. Sağlık haberi genellikle sansasyon içermediği sürece ilk sayfalarda yer alamaz.

K3 kodlu katılımcının bu açıklamaları dikkate alındığında sağlık haberlerinin ilk sayfada yer alabilmesinin ön koşulunun sansasyon içermesi olduğu görülmektedir. Bu durum sağlık haberlerine anlam ve öz itibarıyla yeterince önem verilmediği şeklinde yorumlanabilir. Elde edilen veriler analiz edildiğinde sağlık haberlerine büyük oranda birinci sayfada yer verilmediği, sağlık haberlerinin genellikle iç, arka sayfalar ya da özel eklerde yer bulabildiği hatta sağlık haberlerinin bazen magazinelleştirilmiş olan özel eklerde yer bulabildiği görülmektedir. İlk sayfada bir sağlık haberinin yer bulabilmesi

koşulları dikkate alındığında haberin sansasyon içermesi, ilgi çekici olması, gündemde olması gibi kriterlerin ön planda olduğu görülmektedir. Ortaya çıkan tablo eleştiriye açıktır. Toplumun büyük bir kesimine hitap eden sağlık haberlerinin sansasyonel olmadığı sürece ilk sayfada yer bulamaması bu haberlere yeterli oranda önem verilmediğini göstermektedir. Öte yandan sağlık haberlerinin magazinel niteliği olan eklerde yer bulabilmesi bu haberlerde ister istemez cinsiyetçi anlayışların yer almasına neden olmaktadır. Zira estetik, güzellikle ilgili sağlık haberleri ideal kadın bedeni bağlamında kadının güzelliğine, cinselliğine, bedenine vurgu yapılarak sunulmakta, bu şekilde de kadının birey olma kimliği gölgede bırakılmaktadır.

Sonuç

Sağlık haberlerinin üretim sürecinde cinsiyetçi inşalara neden olan pratiklerin neler olduğunu ortaya koymak temel amacıyla yapılan görüşme sonucunda sağlık haberlerindeki cinsiyetçiliğin önemli bir ayağını oluşturan haber üretim pratiklerinin çerçeveleme, seçme, yeniden seçme, ayıklama, biçimlendirme ile gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Buna bağlı olarak sağlık haberlerinde yer alan cinsiyetçi yaklaşımların haber üretim pratiklerinden ziyade haber üreticilerinin de içinde buldukları toplumsal yapının birer parçası olmaları bağlamında genel bir zihniyet meselesi ya da yapı sorunu olduğu görülmektedir.

Sağlık haberlerinin seçiminde etkili olan unsurların gazetecilik meslek anlayışı, ideolojik yönelimler, sosyal ve kültürel anlayışlar, medya organının yayın politikası gibi faktörlerden oluştuğu görülmektedir. Bu haberlerin seçiminde rol oynayan haber kriterlerinin ise yoğunlukla ilgi çekicilik ya da ilginçlik olduğu ve bu unsurların sağlık haberlerinin biçimlendirilmesinde rol oynadığı, bu ekseninde oluşturulan içeriklerde de geleneksel toplumsal cinsiyet normlarının daha görünür olduğu anlaşılmaktadır. Sağlık haberciliğinde kısmen bu alanda uzman muhabir kullanıldığının anlaşıldığı çalışmada sağlık muhabirlerine toplumsal cinsiyet konusunda eğitim verilmediği de tespit edilmiştir. Sağlık muhabirliğinde uzmanlığın olmaması ve toplumsal cinsiyet konusunda muhabirlere gerekli eğitimlerin verilmemesi sağlık haberlerinde cinsiyetçi yaklaşımların görünür olmasında önemli etkenlerdendir. Cinsiyetçi bakış açısıyla mücadelede özellikle alanında uzman ve toplumsal cinsiyet konusunda eğitim almış bu konuda duyarlı muhabirlerin kullanılması büyük önem taşımaktadır. Bu hususlara dikkat edilmesi sağlık haberlerinde cinsiyetçi dil kullanımını da beraberinde getirmektedir. Yapılan görüşmelerde de cinsiyetçi dil konusunda gerekli özenin gösterilmediği anlaşılmaktadır. Haberin okunabilirliğini artırmak adına cinsiyetçi bakış açısını yansıtan sıfat ve ifade kullanılması bu durumun bir göstergesidir.

Öte yandan yapılan görüşmeler sonucunda sağlık haberlerine genel olarak yeterince önem verilmediği ortaya çıkmaktadır. Sağlık haberlerinin genellikle iç sayfalarda,

arka sayfada ve özel eklerde ya da magazin eklerde yer alması bu durumu göstermektedir. Görüşme yapılan muhabirler bir sağlık haberinin birinci sayfada yer alabilmesinin ön koşullarının, yeterince ilgi çekici olması ve sansasyon içermesi şeklinde açıklamaktadırlar. Bu durum cinsiyetçi inşaların ister istemez sağlık haberlerinde yer almasına neden olmaktadır. Görüşme sonucunda sağlık haberlerinin seçiminde özellikle ilginçlik ve ilgi çekicilik kavramlarını ön planda olduğu görülmüştür. Sağlık haberlerinin seçiminde özellikle ilginçlik ve ilgi çekicilik unsurlarının ön planda olması sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyet unsurlarının yer almasına neden olabilmektedir. Zira bazen ilgi çekicilik adına haberler magazin bir boyuta bürünebilmekte bu da sağlık haberlerinin magazinleşmesine neden olabilmektedir. Bu durumda da sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyet unsurlarının olması kaçınılmazdır.

Görüşmede muhabirler sağlık haberlerinde tarafsızlık ve nesnellüğün olması gerektiği şeklinde görüş bildirirken, özellikle toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında bunun pek mümkün olmadığını söylemişlerdir. Bu görüşler çerçevesinde sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında nesnellik adına bir hassasiyet olmadığını söylemek mümkündür. Sağlık haberlerinin tarafsız bir bakış açısıyla ele alınırsa hem sağlık hem haber kavramlarının içerdiği anlamsal değerler vücut bulur hem de sağlık haberleri toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle mücadeleye önemli bir katkı sağlar. Aksi takdirde sağlık ve haber kavramlarının içerdiği anlamlar havada kalacağı gibi, sağlık haberleri toplumsal cinsiyet eşitsizliğini pekiştiren bir araç haline gelecektir.

Görüşmede sağlık haberlerinde kullanılan fotoğrafların özellikle ilgi çekici olmasına özen gösterildiği, kadın vücudunun daha estetik olması ve haber içeriğinin kadın fotoğrafıyla daha estetik şekilde aktarıldığı, kadın fotoğraflarının sağlık haberinin okunabilirliğini artırdığı görülmüştür. Bu anlayış sağlık haberlerinde ister istemez toplumsal cinsiyet anlayışının yer almasına neden olacaktır. Haber içeriğinin kadın fotoğrafıyla daha estetik aktarıldığının belirtilmesi kadın bedeninin bir nesne durumuna indirgenmesi anlamını ihtiva etmektedir. Ayrıca kadın bedeninin estetik bir değer olarak sağlık haberlerinde ön plana çıkması kadın kimliğinin silikleşmesine neden olacaktır. Görüşmede kadın sağlığının genellikle güzellik, estetik, annelik, gebelik gibi sınırlı konular çerçevesinde ele alındığı dolayısıyla da kadın sağlığına yeterince önem verilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Kadın sağlığı çok geniş bir konu alanına sahiptir. Kadın sağlığının sınırlandırılması, kadınların sağlık hakkına erişiminin de sınırlandırılması anlamına gelmektedir.

Görüşme sonucunda muhabirlerin kadın sağlığıyla ilgili, kadınları ilgilendiren ve etkileyen sağlık sorunları konusunda kaynak seçiminde kaynağın cinsiyetinin dikkate alınmadığı anlaşılmaktadır. Kadın sağlığıyla yakından alakalı, kadınları ilgilendiren ve etkileyen sorunların bir kadın uzmanın bilgi ve deneyimleriyle aktarılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Zira kadın sağlığı ve hastalıkları doğrudan kadınları ilgilendirmektedir. Uzmanın kendisinin de bir kadın olmasının kadın sağlığı ve hastalıklarının

değerlendirmesi, açıklanması noktasında, uzmanın kendi deneyimlerini de aktarabileceği dikkate alındığında önemli olduğu değerlendirilmektedir.

Ayrıca görüşme sonucunda sağlık muhabirliği alanında uzman muhabir kullanımına yeterince dikkat edilmediği, sağlık muhabirliği alanının acemilik atlatılan bir alan olarak görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum sağlık haberciliği alanında önemli bir sorun olduğu gibi sağlık haberlerinde cinsiyetçi anlayışlarla mücadelede de önemli bir sorundur. Alanında uzman olmayan, sağlık muhabirliğini acemiliğin atlatıldığı bir alan olarak değerlendiren sağlık muhabirinin sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyetle mücadele noktasında hassasiyet göstermesi de beklenemez. Bu nedenle sağlık haberciliğinde alanında uzman ve toplumsal cinsiyet konusunda bilinçli muhabirlerin kullanılması elzemdir. Görüşmede dikkat çeken bir başka sonuç ise sağlık haberlerinde eşitlikçi bir dil kullanımına dikkat edilmediğidir. Sağlık haberlerinde eşitlikçi dil kullanımı toplumsal cinsiyet anlayışıyla mücadelede büyük önem taşımaktadır. Çünkü haberlerde cinsiyetçi anlayışlar dil yoluyla inşa edilmektedir. Seçilen sözcük ve cümleler kadına bakış açısının bir yansımasıdır. Bu nedenle sağlık haberlerinin eşitlikçi bir anlayışla standardize edilmesi ve kullanılan dilin de bu anlayışı yansıtması gerekmektedir.

Görüşme sonucunda elde edilen bir başka bulgu sağlık haberlerine genellikle birinci sayfada yer verilmediği, sağlık haberlerinin genellikle iç, arka sayfalar veya özel eklerde yer alabildiği hatta sağlık haberlerinin bazen magazinelle içerdiği olan eklerde yer aldığıdır. Bu veriler sağlık haberlerine yeterince önem verilmediğini göstermektedir. İlk sayfada bir haberin yer alma koşulları değerlendirildiğinde haberin gündemde olması, ilgi çekici olması, sansasyon içermesi gibi kriterler ön plana çıkmaktadır. Bu durum eleştiriye açık bir konudur. Toplumun yakından ilgi duyduğu sağlık haberlerinin sansasyon içermediği sürece ilk sayfalarda yer alamaması bu haberlere yeterince önem verilmediğini göstermektedir. Ayrıca sağlık haberlerinin özel eklerde ve özellikle magazinelle niteliği olan eklerde yer alması bu eklerde genellikle güzellik, estetik gibi konulara ağırlık verilmesi nedeni ile sağlık haberlerinde cinsiyetçi inşaların yer aldığı görülmektedir.

Toplumsal cinsiyet konusunda akademik alanda çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Fakat sağlık haberciliği alanında toplumsal cinsiyeti ele alan çalışmalar bunlar arasında çok sınırlıdır. Toplumsal cinsiyet normlarına dayalı perspektif özellikle kadınlar açısından her alanda olumsuz etkilere sahiptir. Sağlık alanında bu etki daha bariz ve hayati önem taşımaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı olmayan bir anlayışın medya ve sağlık alanında etkin olması kadınları sağlığa ulaşım, sağlık hakkının kullanımı gibi önemli konularda etkilemekte, dolayısıyla da geri dönüşü mümkün olmayan sorunlara yol açabilmektedir. Bu nedenledir ki bilimsel alanda, medyadaki sağlık içeriklerinde ve sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyete dair araştırmalara daha fazla yer verilmeli, yapılan çalışmalarla sağlık alanında toplumsal cinsiyet anlayışının yol açtığı, açabileceği sorunlar tespit edilmeli ve bu konuda toplum aydınlatılmalı, bir farkındalık oluşturul-

malıdır. Yapılan akademik çalışmalarda sağlık haberlerinde cinsiyetçi anlayışa neden olan bireysel, örgütsel ve toplumsal yapılar tüm boyutlarıyla ele alınmalıdır. Aksi takdirde ekonomi, kültür, siyaset, eğitim, aile, hukuk gibi yapısal oluşumlara nüfuz etmiş olan köklü ve çok boyutlu toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin medya ve sağlık alanındaki etkileri tam olarak ortaya konulamayacaktır. Multidisipliner bir alan olarak medyada sağlık içerikleri ve toplumsal cinsiyet olgusunu ilişkilendiren, sağlık bilimleri alanında toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kadın – erkek sağlığına etkilerine yönelik araştırmalara, iletişim alanında cinsiyetçi sağlık haberlerinin metin çözümlmelerine, insanlar üzerindeki etkilerine ve sağlık içeriklerinin üretim süreçlerine yönelik kapsamlı çalışmalara ihtiyaç vardır.

Kaynakça

- Alemdar, K. ve Erdoğan, İ. (2002). *Öteki Kuram: Kitle İletişim Kuram ve Araştırmalarının Tarihsel ve Eleştirel Bir Değerlendirmesi* (1. Baskı). İstanbul: Erk.
- Altun, A., Gencil Bek, M. ve Esen Altun, E. (2007). Aile İçi Şiddet Haberlerinin Üretim Süreci ve Medya Profesyonelleri. *İletişim Araştırmaları*, 5(2), 9-62.
- Şenol Aydın, A. (2016). *Sağlık Haberlerinde Kadın Bedeninin Sunumu*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Demez, G. (2012). Medyada Yeni Sağlık Anlayışları ve Kadın Bedeninin Temsili. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 9(1), 512-532.
- Küçük Durur, E. ve Kaymak, A. (2018). Ulusal Basında Yer Alan Sağlık Haberlerinde Kadın Temsili: Posta ve Habertürk Gazeteleri Örneği. IV. *Sağlık İletişimi Sempozyumu Bildiri Kitabı* (s. 95-109). dropbox.com/sh/2mek78zrkwant6s/AA-AcZlz9W3w2DAAtT22N4mH0ma?dl=0
- Kılıç, D. (2005). Haber Yapma Sürecinin Belirleyici Unsurları ve Basın Ahlakı. *Selçuk İletişim*, 3(4), 142-151.
- Kurban, Z. (2018). *Yeni Medyada Sağlık İletişimi ve Sağlık Haberciliği: Beden Politikaları Üzerinden Kadın Sağlığı Haberlerinin Anlambilimsel İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Kuyucu, M. (2013). Medyada Kadın Olmak: Medya İşletmelerinde Çalışan Kadınların Sorunları. *Uluslararası Hakemli Beşeri ve Akademik Bilimler Dergisi*, 2(6), 29-62.
- Mater, N. ve Çalışlar, İ. (2012). Medyadaki Durumu Tersine Çevirmek. S. Alankuş (Ed.), *Kadın Odaklı Habercilik* (2. Baskı) (s. 169-197). İstanbul: IPS İletişim Vakfı.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2012). *Görüşme Teknikleri*. megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/G%C3%B6r%C3%BC%C5%9Fme%20Teknikleri.pdf
- Neuman, W. L. (2017). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri I-II* (9. Baskı) (Çev. S. Özge). Ankara: Yayın Odası.
- Özçetin, B. (2018). *Kitle İletişim Kuramları* (1. Baskı). İstanbul: İletişim.
- Şimşek, A. (2015). İletişim Araştırmalarında Paradigma Değişimi. B. Yıldırım (Ed.), *İletişim Araştırmalarında Yöntemler* (1. Baskı) (s. 155-196). Konya: Literatürk Academia.
- Taylan, A. (2015). Nitel ve Nicel Araştırmalarda Evren ve Örneklem Seçimi ve Sorunları. Besim Yıldırım (Ed.), *İletişim Araştırmalarında Yöntemler* (1. Baskı) (s. 47-83). Konya: Literatürk Academia.
- Tekin, H. H. (2006). Nitel Araştırma Yönteminin Bir Veri Toplama Tekniği Olarak Derinlemesine Görüşme. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 3(13), 101-116.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 24, 543-559.

Yıldırım, B. (2013). Sağlık Endüstrisinin Yeniden Üretimi: Sağlık Gazeteciliği (Temel Eğitimler ve Yapısal Sorunlar). Ő. Çağlar (Ed.), *Őövalyelik Mesleği Gazeteciliğin Uzmanlık Alanları* (1. Baskı) (s. 379-439). Konya: Literatürk Academia.